

NOTÍCIES D'ARXIU

Els fons documentals de l'Arxiu Nacional de Catalunya per a l'estudi del món obrer

Rosa Maria Cruellas i Serra
ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

Documentació textual

Els fons de l'Arxiu Nacional de Catalunya per a l'estudi del món obrer es poden classificar en diferents grups.

El grup més rellevant està constituït pels Fons d'Associacions i Fundacions, que reuneix la documentació produïda per diferents partits polítics i organitzacions sindicals. D'entre aquests destaca, sense cap mena de dubte, el del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), que va ingressar a l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) l'any 1987. El fons s'ha format amb les donacions de dirigents i militants de base que s'han anat aplegant des de l'any 1977. Conté la documentació constitutiva del partit (normes d'organització, estatuts), dels òrgans directius del partit (congressos, conferència nacional, comitè permanent, comitè executiu, secretaria general i presidència) i el testimoni de l'activitat dels militants i de les diferents organitzacions territorials i sectorials durant la clandestinitat i l'exili. D'altra banda, conté la documentació dels partits vinculats orgànicament o ideològicament al PSUC, principalment el Partit Comunista d'Espanya i les Joventuts Comunistes i també d'organitzacions sindicals

com les Comissions Obreres (CCOO). A més, el fons inclou la documentació d'un gran nombre de partits polítics, sindicats i associacions amb les quals es va relacionar¹.

Propaganda d'organització, manifestos, crides, fulls volanders, convocatòries, resolucions, comunicats, informes, etc. constitueixen una font molt important per a l'estudi del moviment obrer durant la clandestinitat. El fons es complementa amb una important hemeroteca formada per publicacions periòdiques del mateix partit i d'altres organitzacions polítiques i sindicals (*Treball, Lluita, Mundo Obrero, Nous Horitzons*). La major part d'aquestes publicacions corresponen al període de clandestinitat i exili i inclouen un gran nombre d'exemplars únics de revistes i butlletins autoeditats per les distintes cèl·lules del partit, comissions obreres i universitàries, comitès de solidaritat i associacions de veïns en la lluita clandestina contra la dictadura.

Respecte a les organitzacions sindicals, un dels fons més destacats que es conserven a l'ANC és el de la Confederació Sindical de Treballadors de Catalunya (CSTC) - Coordinadora Obrera Sindical (COS). El fons reuneix la documentació constitutiva d'aquesta organització, els òrgans de govern (consell confederal, comissió permanent, comitè executiu, permanents de les federacions) i l'activitat sindical que aglutina: formació, propaganda, reivindicació i eleccions sindicals. També cal remarcar la documentació generada per les relacions externes amb organismes internacionals i amb associacions sindicals de la Unió Europea (Oficina Internacional del Treball, Confederació Mundial del Treball, Confédération des Syndicats Chrétiens (CSC), etc.). L'abast cronològic d'aquesta documentació comprèn, aproximadament, el període 1945-2000.

Un altre dels fons més importants per a l'estudi del món obrer és el de la Unió Sindical Obrera de Catalunya (USOC). La Unión Sindical Obrera (USO) es va fundar a Astúries l'any 1960 i va participar en infinitat de mobilitzacions i lluites obreres durant el franquisme i des de la clandestinitat. Es va implantar sobretot al País Valencià, Múrcia, Andalusia, Astúries i Catalunya. El fons que es conserva a l'ANC conté la documentació generada

¹ Josep FERNÁNDEZ I TRABAL (dir.), *El fons del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC). 1. Guerra civil, exili i clandestinitat (1936-1977)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2003.

i rebuda per la Unió Sindical Obrera de Catalunya durant el període 1960-2000 i reuneix, per una banda, documentació de la seva administració i organització (constitució, estructura orgànica, òrgans de govern); documentació generada per les relacions externes del sindicat i sobretot la documentació produïda d'acord amb l'activitat sindical i reivindicativa. En aquest sentit, destaquen els dossiers corresponents a diferents federacions (metall, tèxtil, construcció, banca, etc.), els dossiers que inclouen documentació d'empreses en conflicte i els documents sobre l'acció de suport del sindicat a diferents col·lectius (dona, joves, jubilats, aturats, presos polítics, etc.).

L'ANC conserva, a més, diversos fons relacionats amb moviments cristians i amb associacions eclesials que han tingut una especial sensibilitat pels problemes socials. Un exemple el constitueix el fons dels Joves Cristians de Barris Obrers i Ambients Populars (JOBAC). Aquest grup sorgeix l'any 1974 i va intentar consolidar-se en els barris obrers i perifèrics de Barcelona amb l'objectiu d'aglutinar la joventut de la classe obrera. El fons està integrat per la documentació de gestió de l'organització (constitució, objectius, òrgans de govern, federacions, etc.) i per la documentació produïda segons les seves activitats (campanyes anuals, trobades, campaments, etc.) entre el període 1974 i 1997. Els seus àmbits d'acció foren la pau, l'atur, el treball, la formació, la universitat, l'art, el teatre i la música incloent-hi, entre d'altres documents, convocatòries, circulars, programes, informes, manifestos, butlletins, etc. El fons es complementa amb les publicacions *Sèrie Obrera* i *Marxem*.

Un altre grup de fons que conserva l'ANC està constituït pels Fons Personals. Per a l'estudi del món obrer destaca principalment la documentació de Gregorio López Raimundo, vinculat al PSUC des de l'any 1936. El seu fons conté documentació relacionada amb la seva activitat política, en especial amb el PSUC, el PCE i el PCI; també inclou documentació referent al Consell d'Europa, al Congrés dels Diputats i a la Fundació Alfons Comín. Del conjunt del fons destaquen les sèries de correspondència i d'obra original del productor del fons. L'abast cronològic d'aquesta documentació correspon al període 1939-1993.

També cal destacar el fons personal de Francesc Macià ja que conserva una nombrosa correspondència entre el president de la Generalitat

de Catalunya i diverses organitzacions obreres (associacions, ateneus, centres, agrupacions, cercles, comissions, cooperatives, federacions, patronats, sindicats i societats), entre els anys 1931 i 1933. D'aquestes destaquen l'Associació d'Obrers Parats de Catalunya, l'Ateneu Obrer d'Esquerra Republicana, l'Ateneu Obrer de Barcelona, el Centre Republicà Obrer de Terrassa, la Comissió d'Obrers en Atur Forçós, la Federació Obrera Catalana, La Previsión Obrera, entre moltes altres².

El fons personal Isgleas-Adroher conté documentació generada i rebuda per diversos membres de les famílies Isgleas Alsina i Adroher Isgleas, principalment de Francesc Isgleas Piarnau i d'Enric Adroher Pascual. El primer va ser un destacat dirigent anarcosindicalista, membre de la Confederació Regional del Treball, col·laborador de la revista *Acció Social Obrera* i a més va exercir el càrrec de conseller de Defensa del govern de Catalunya (1936-1937). I pel que fa a Enric Adroher, també va ser un destacat sindicalista i militant del Bloc Obrer i Camperol; des del seu exili a França va iniciar un període caracteritzat per la lluita obrera i el foment d'un socialisme europeu que va culminar amb la creació del Moviment Socialista pels Estats Units d'Europa. El fons conté documentació personal i familiar i especialment documentació produïda per les seves activitats polítiques a l'exili relacionades amb el sindicalisme, entre els anys 1936 i 1987 aproximadament.

De les relacions entre els moviments cristians i el món obrer en són testimoni diversos fons personals que es conserven a l'ANC. Entre aquests, destaquen el fons de Josep Castaño i Colomer, dirigent obrer cristià que va formar part d'un grup de la Joventut Obrera Cristina (JOC) i es va dedicar a l'evangelització i a la promoció de la classe obrera. El fons conté documentació sobre matèria sindical (UGT, CCOO, CNT, USO, SOC) i documentació relacionada amb partits polítics i amb fets socials i religiosos del període 1960-1975. Inclou informes, manifestos, programes i un interessant conjunt de monografies i publicacions periòdiques referents a aquests temes.

Una altra figura destacada és la de Pilar Espunya, feminista i militant obrera cristiana, que es va incorporar a la Hermandad Obrera de Acción

² Núria MAÑÉ; Betlem MARTÍNEZ; Merche FERNÁNDEZ, (et al.), *El fons president Francesc Macià de l'Arxiu Nacional de Catalunya (1907-1933)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1995.

Catòlica (HOAC) l'any 1966 i va ser la primera dona elegida presidenta de l'HOAC de Barcelona l'any 1969. El fons personal conserva documentació generada per la seva activitat política i associativa, principalment la relacionada amb el moviment obrer i amb diverses associacions sindicals (UGT, USO, CCOO, CNT). Cal destacar la documentació relacionada amb l'oposició al franquisme des de diferents partits polítics, des de diferents associacions eclesials i des de diversos moviments socials d'oposició. El fons conserva, a més, nombroses publicacions periòdiques de temàtica obrera.

El fons d'Oleguer Bellavista, especialitzat en moviments catòlics obrers i consiliari durant més de vint anys dels moviments obrers Acció Catòlica Obrera (ACO) i Joventut Obrera Catòlica (JOC), conté la documentació generada per la seva activitat en relació amb els moviments catòlics obrers i amb l'Església, i en destaca la col·lecció de publicacions sobre moviment obrer i drets humans. Aquesta documentació té un abast cronològic que comprèn, aproximadament, el període 1960-1990.

També hauríem de fer esment del fons personal de Josep Maria Vidal i Aunós, el qual va cursar estudis al Seminari de Barcelona i fou ordenat prevere l'any 1946. El fons conté documentació relacionada amb la seva activitat religiosa i la seva implicació amb el moviment obrer i amb els problemes socials; documentació de diverses organitzacions antifranquistes i en defensa dels drets humans en l'última etapa franquista i durant el procés de Transició política a la democràcia (incloent-hi manifestos, declaracions, informes, butlletins, circulars, etc.), entre els anys 1963 i 1978.

I finalment, no podem oblidar el grup dels Fons d'Empreses que conserva l'ANC. L'important volum d'aquests fons no permet referir-nos a tots ells, però sí destacar els següents: Manufactures Sedó, SA; La Espanya Industrial, S.A.; Compañía General de Tabacos de Filipinas, S.A.; Almeda Alamany y Cía., S.A.; Burés, S.A.; Cooperativa la Rubinenca, etc.³ Del conjunt de documentació que contenen sobresurten les sèries de Personal. Aquestes sèries inclouen plantilles de treballadors, contractes, reglaments, circulars, expedients personals, nòmines, convenis, acords, reclamacions laborals, etc. i ofereixen informació sobre les relacions laborals i les

³ Pilar FRAGO I PÉREZ, *Guia dels fons d'empresa de l'Arxiu Nacional de Catalunya*, Sant Cugat del Vallès, Arxiu Nacional de Catalunya, 1996.

condicions de treball dels obrers entre el període 1850 i 1985, aproximadament.

L'estudi de tota aquesta documentació que hem descrit ens permet relacionar el món obrer amb una sèrie d'àmbits temàtics com poden ser l'antifranquisme, els partits polítics, l'exili, la conflictivitat laboral, el socialisme, el comunisme, el sindicalisme, el cooperativisme, els moviments juvenils, els moviments parroquials, el cristianisme i els drets humans. En definitiva, aquests fons constitueixen una font de primera mà per a l'estudi de la història contemporània de Catalunya⁴.

⁴ Per a més informació sobre els fons de l'ANC vegeu <http://cultura.gencat.net/anc/>